

Prava djeteta i Agenda 2030 održivog razvoja u kontekstu pandemije kovid-19

Pandemija izazvana kovidom-19 ima razarajuće kratkoročne, srednjoročne, i dugoročne posljedice po djecu i njihova prava i predstavlja značajan izazov u realizaciji Agende 2030. Ona može imati fizički, emotivni i psihički uticaj na djecu posebno u zemljama koje su uspostavile obavezno ostajanje u kući, karantin i po djecu koja se inače nalaze u situacijama u kojima su izložena i ranjiva.¹

Djeca koja su zaražena virusom kovid-19 imaju manje simptoma i manju stopu smrtnosti u donosu na ostale dobne grupe. Međutim, postoji nekoliko socijalno-ekonomskih faktora koji direktno utiču na djecu a posljedica su pandemije. Svakodnevno se javljaju novi rizici u zaštiti djecu zbog mjera koje se primjenjuju da se preduprijedi i smanji širenje virusa.

Ostajanje kod kuće, karantini i zatvaranje imaju ozbiljne posljedice po prava djeteta na fizičko i mentalno zdravlje, obrazovanje, igru, porodično okruženje i zaštitu od nasilja, između ostalog. Djeca se mogu naći zatvorena u domaćinstvima koja su prenapučena i ne ispunjavaju adekvatne standarde stanovanja². Djeca koja su u ranjivim i osjetljivim situacijama, kao što su djeca u pokretu, djeca u zonama konflikta, djeca lišena slobode, ili djeca na ulici nemaju adekvatan pristup odgovarajućim standardima za život što uključuje stanovanje, hranu, vodu, sanitacije i higijenu. Pored nabrojanog, pravo djeteta na informacije, učešće i pristup pravosuđu se često ne poštuju i nisu zaštićena tokom odgovora država na situaciju pandemije.

Pravo na obrazovanje je ugroženo za više od 1,5 milijardu djecu jer je 188 zemalja u svijetu zatvorilo škole³. Učenje onlajn je uspostavljeno kao alternativa i više od dvije-trećine država je uspostavilo državne programe učenja na daljinu. Međutim, prije pandemije skoro jedna trećina mladih bila je digitalno "isključena"⁴. Samim tim, djeca koja nisu imala i nemaju pristup tehnologiji i internetu ili imaju neadekvatnu podršku u porodici nisu bila u mogućnosti da pristupe obrazovnim programima i u riziku su da zaostanu u procesu učenja.⁵

Kovid-19 predstavlja značajnu prijetnju pravima djeteta na preživljavanje i razvoj u uslovima organizovanja zdravstva u skladu sa najvećim mogućnostima svake države. Fizičko i mentalno zdravlje trpi u uslovima pandemije, naročito zbog zatvorenosti i fizičkog distanciranja. Pristup ključnim uslugama, uključujući i osnovne i one koje podrazumijevaju spasavanje života i brigu kao što je vakcinacija, su takođe otežani. Smrtnost djece se može povećati zbog finansijskih teškoća i globalnog pada ekonomije u svijetu. Štaviše, prehrana djece predstavlja veliki izazov jer djeca ne mogu redovno pristupi nutritivno adekvatnoj hrani zbog karantina ili finansijskih teškoća izazvanih kovidom-19.

Za 368.5 miliona djece u 143 zemlje školski obrok je jedini nutritivno bogat obrok koji pojeduju tokom dana u uslovima prije pandemije.⁶

¹ Komitet o pravima djeteta (CRC), COVID-19 izjava,

² https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/1_Global/INT_CRC_STA_9095_E.pdf. 2 Ibid.

³ UNESCO, "COVID-19 Prekid obrazovanja i odgovor", <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

⁴ Ujedinjene nacije (UN), "Uticaj COVID-19 na djecu"

⁵ Komitet o pravima djeteta, (CRC) COVID-19 Izjava

⁶ UN, "Uticaj COVID-19 na djecu"

Karantin i zatvorenost izlažu djecu većem riziku da budu svjedoci ili dožive fizičko i psihičko nasilje, uključujući maltretiranje i seksualno nasilje.⁷ Takođe, postoji povećan rizik od izlaganja neadekvatnim sadržaju na internetu i tzv. "grabljivcima" koji vrebaju na internetu zbog povećanog korištenja platformi, uključujući i one za učenje na daljinu.⁸ Djevojčice su poseno izložene prijetnjama seksualnog nasilja, iskorištavanja, diskriminacije i zlouotrebe.⁹ Djeca u pokretu, u zonama konflikta i djeca na ulici takođe se susreću sa povećanom izloženošću nasilju zbog nestabilnosti, neizvjesnosti i nemogućnosti da se pridržavaju mjera koje nalažu države u borbi sa virusom.

Kovid-19 neproprcionalno utiče na one koji žive u siromaštvu i na najsiromašnije, uključujući i djecu. Situacija pandemije naglašava i pojačava postojeće razlike i utiče da oni koji žive u siromaštvu postaju još siromašniji. Zemlje sa slabim prihodima i one u sukobima imaju manje mogućnosti da efektno odgovore zbog slabo razvijenog zdravstvenog i sistema socijalne zaštite. U tim zemljama mali je broj domaćinstava koja imaju pristup tehnologiji i internetu za učenje na daljinu, a veliki broj stanovnika nema dostupnu vodu, sanitacije i prostore za higijenu.¹⁰

Kao rezultat pandemije, milioni djece će se susresti sa siromaštvom jer su njihove porodice u finansijskim problemima zbog bolesti, nemogućnosti da rade, gubitka posla i prihoda kao i zbog ostalih faktora vezanih za ekonomsku nesigurnost. Pored procjene da 386 miliona djece živi u ekstremnom siromaštvu, pretpostavlja se da još 43-66 miliona djeca mogu da se suoče sa takvim uslovima zbog kovida-19.¹¹ Povećan je rizik da se djeca nađu u situaciji prisilnog rada da bi pomogla porodicama, a naročito djevojčice mogu biti prisiljene da se udaju te nađu situacijama eksploatacije i trgovine ljudima.¹²

Ne izostaviti niti jedno dijete u odgovoru na kovid-19

Kovid-19 je jasno pokazao kako socijalne nejednakosti utiču na ispunjavanje dječijih prava, posebno onih na zdravlje, život i razvoj, obrazovanje i adekvatan standard življenja, između ostalih. Pandemija je naglasila nejednakosti i postavila rizike u realizaciji Agende 2030. Ovo će takođe negativno uticati na djecu i njihova prava, posebno kod djece koja su već u riziku da su isključena.

Odgovori vlada na pandemiju naglašavaju nejednakosti marginalizovane djece i onih koji žive u ranjivim situacijama. Uticaj odgovora će neproprcionalno uticati na određene grupe stanovnika, uključujući djecu koja žive u siromaštvu, ili u siromašnim zemljama i okruženju. Takođe i na djecu koja žive na ulici, migrante, one koje traže azil, djecu koja su žrve trgovine ljudima i krijumčarenja, djecu koja su u situaciji konflikta, manjine, djecu sa zdravstvenim problemima uključujući HIV/AIDS i djecu sa invaliditetom.

⁷ <https://violenceagainstchildren.un.org/news/un-rights-experts-call-urgent-action-mitigate-heightened-risks-violenceagainst-children>; Agenda for Action, https://www.ohchr.org/Documents/Events/COVID-19/Agenda_for_Action_IAWGVAC.pdf. 2

⁸ UN, „Uticaj COVID-19 na djecu“

⁹ Plan International „Djevojčice u centru odgovora na COVID-19“ <https://plan-international.org/un/girls-center-covid19-response>

¹⁰ UN, Uticaj COVID-19 na djecu

¹¹ Isto.

¹² Human Rights Watch, „Poražavajući uticaj kovida-19 na djecu“ <https://www.hrw.org/news/2020/04/09/covid-19sdevastating-impact-children>; Plan International, „Djevojčice u centru odgovora na kovid -19.“

Poseban uticaj će biti na djecu koja žive u nehigijenskim uslovima, u uslovima u kojima su lišena slobode i često su više ranjiva i izložena zlostavljanju i zanemarivanju.¹³

Pandemija nije samo odložila implementaciju Agende 2030 nego je izložila riziku napredak postignut otkada je Agenda usvojena. U svom odgovoru na kovid-19 države moraju da usvoje efektne odgovore koji se baziraju na zaštiti dječijih prava da bi zaštitili najosjetljivije, istovremeno nastojeći da napreduju u procesima zaštite, poštovanja i ispunjavanja dječijih prava u skladu sa Agendom 2030 održivog razvoja. Države treba da obrate posebnu pažnju na zaštitu djece i dječijih prava u svojim urgentim odgovorima, da nastave da pružaju osnovne usluge zaštite zdravlja, obezbijede vodu, sanitaciju, obrazovanje i registrovanje pri rođenju. Takođe, treba da preduzmu ciljane mjere da zaštite djecu u ranjivim i osjetljivim situacijam. Najbolji interes djeteta mora da bude primarni cilj svih intervencija.

¹³ Za više informacija o djeci lišenoj slobode, pogledaj "COVID 19-Djeca lišena slobode"
<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Detention/ChildrenDeprivedofLibertyandCOVID.pdf>